

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ 17:1 (2012), SS. 171-190.

ETKİN ÖĞRENMENİN İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE UYGULANMASI

The Application of Active Learning in the Religious Culture and Moral Knowledge Lesson of Primary Education

Fatih ÇINAR
SDÜ, Doktora Öğrencisi
fatihcinar@windowslive.com

Öz

Birey ancak sorumluluk aldığı aktivitelerde bilgiyi öğrenmekte, keşfetmekte veya yapılandırmaktadır. Bu nedenle öğrenme süreçlerinde “bilmenin ötesinde yapmanın” gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Din öğretiminde de öğrencilere sadece teorik bilgiler sunulduğunda ve dersler öğrencileri aktif kılacak etkinliklerle desteklenmediğinde, öğrenen öğrenme sürecinin merkezinde olmadığı ve kendi öğrenmesinin sorumluluğunu almadığı için ezberci, teorik, sıkıcı, kavranamayan, uygulanabilirliği olmayan bir din öğretimi gerçekleşmektedir. Bu durum ilköğretim DKAB öğrenme süreçlerinde öğrencinin bilgiyi yapılandırabileceği etkin öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Çalışmada çağdaş yaklaşımlardan biri olduğu düşünülen Silberman’ın etkin öğrenme modelinin din öğretimindeki uygulanabilirliğinin etkinlik örnekleri ile ortaya konulması amaçlanmıştır. Öğrenme-öğretme süreçlerine aktif öğrenmenin dahil edilmesi açısından araştırmanın, yöntemi kullanmak isteyen öğretmenlere fikir vermesi açısından yararlı olacağı ve DKAB derslerinin öğrenci merkezli olarak yapılandırılmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aktif Öğrenme, Etkin Öğrenme, Din Eğitimi, Öğretim Yöntem ve Teknikleri, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi

Abstract

An individual finds out, discovers and configures the information only for activities that he/she takes responsibility. Therefore it is required performing rather than knowing in the process of learning. When the students are presented only theoretical

knowledge and the lessons are not supported by the activities which can make the students active in it will be become religious education which is rotelearning, theoretical, boring, incomprehensible, not applicable because the individuals who learn are not in the centre of learning process and they do not take the responsibility of their own learning. This situation makes it compulsory the use of active teaching methods and techniques that the students can configure the knowledge in the primary education DKAB learning process. It was aimed to present the applicability of Siberman's active learning pattern which is thought to be one of the contemporary approaches in study as well in religious education with a variety of activity examples. It was thought that the research would contribute to configure the religious education and moral knowledge lessons as student-centred and help to the instructors who want to use the method to give an idea in terms of incorporating active learning into learning-teaching process.

Keywords: Active Learning, Religious Education, Teaching Methods and Techniques, Religious Culture and Moral Knowledge Lesson

Giriş

Eğitim, bireyleri yaşama hazırlama süreci olmasının ötesinde, yaşamın kendisi olmalıdır. Çünkü eğitim ortamları gerçek yaşamla ne kadar benzerlik gösterir ve tutarlı olursa o oranda öğrencinin başarısı arttırılabilir. Bu nedenle eğitim ortamları hayatla iç içe olmalı, öğrenci için olduğunca somutlaştırılmalı ve anlamlı hale dönüştürülmelidir. Hayattan oldukça uzaklaşmış olan okul ve sınıf ortamları, hayati ve hayat durumlarını gerçeğe mümkün olduğunca taşıyamadığı ve öğrencileri bunlarla etkileşime geçiremediği için eğitim-öğretim faaliyetlerinde beklenen sonuçlara ulaşma konusunda faydalı olamamaktadır.¹ Bu nedenle son zamanlarda ülkemizde öğrenme-öğretme süreçlerinin, öğrenci merkezli yaklaşımlara uygun, etkileşimli öğrenme-öğretme ortamları olarak planlanması, uygun yöntem ve tekniklerin araştırılması, geliştirilmesi ve bu ortamlarda uygulanması çabaları son derece önem kazanmıştır. Bu çerçevede 2005 yılında başlayan program geliştirme çabaları sonucunda hazırlanan yeni ilköğretim programları, öğrenci merkezli öğrenme modeline göre geliştirilmiş ve öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerinde çeşitliliklere, özellikle de aktif öğrenme, işbirliğine dayalı öğrenme, bağımsız öğrenme, öğrenmeyi öğrenme, sınıf dışında eğitim, bireysel farklılıklara duyarlı eğitim gibi çeşitli uygulamalara ağırlık verilmiştir. Öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenin esas rolünün rehberlik olduğu, öğrencilerin ise öğrenme-öğretme sürecinin her aşamasına aktif olarak katılmaları gerektiği, öğrenme-öğretme ortamları düzenlenirken öğrencilerin farklı öğrenme stillerine ve zekâ alanlarına sahip olabileceklerinin göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır. Öğrenmeyi öğrenme anlayışına önem verilen bu programda, belirlenen

¹ Hatice Yemenici, *Etkin Din Eğitiminde Görsel Öğretim Etkinlikleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007. s.4.

kazanımların edinilebilmesi için kullanılacak öğretim stratejileri ve öğrenme deneyimleri yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı esas alınarak düzenlenmiştir.

Öğretim programlarındaki bu yapısal değişimin nedeni, geleceğin dünyasına yön verebilecek bireylerin sahip olması gereken problem çözme, aktif öğrenme, derinlemesine düşünme becerileri, çoğunlukla öğretmenin kürsüye geçerek dakikalarca konuştuğu ve öğrencilerden tekrarlamalarını istediği, ezbere dayalı geleneksel eğitim yöntemleriyle geliştirilmesinin mümkün olmamasıdır. Çünkü içinde bulunduğumuz çağ, bilgiyi yalnızca öğrenen değil, öğrendiğini sorgulayan, uygulayan ve aynı zamanda yeni bilgiler de üreten öğrencilerin yetiştirilmesini beklemektedir. Bilgi çağının getirdiği bu dinamikler, her alanda -ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel- olduğu gibi eğitim alanında da değişmeyi zorunlu kılmıştır. Bu da gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunun eğitim sistemlerini geliştirmek amacıyla köklü reformlar gerçekleştirmelerine, çağın gereksinimlerine uygun modern kurumlar oluşturmalarına, bu kurumları modern öğretim araç ve gereçler ile donatmalarına, öğretmenlerinin mesleki bilgi ve beceri düzeylerinin yükseltilmesi ile ilgili önlemler almaya ve okul yönetiminde yenilikler yoluyla öğretme-öğrenme sürecini geliştirmeye yönelik değişik politika ve uygulamalar geliştirmelerine; kısaca ifade etmek gerekirse değişim, eğitimin hedeflerinin, eğitim kurumlarının ve paydaşlarının fonksiyonlarının yeniden tanımlanmasına neden olmuştur.²

Bilgi çağının getirdiği anlayış ile eğitimde ezberciliğin içi boşaltılmış; ezbercilik, anlamsız ve faydasız bir uğraş haline gelmiştir. Öğrenme ortamları da öğrenci ve öğretim elemanlarının birlikte ve bireysel olarak gerçekleştirecekleri etkinlikler ile donatılmış, öğrencilerin öğrenmelerinin sorumluluklarını aldıkları, yaparak yaşayarak bilgiyi yapılandırdıkları bir ortama dönüştürülmüştür. Aynı durum din öğretimi için de geçerlidir. Çünkü ilköğretim programlarının yenilenmesi çalışmaları doğrultusunda İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı da alan uzmanları ve program geliştirme uzmanları tarafından yeniden geliştirilmiştir. Programın temelini öğretmen rehberliğine dayalı, öğrenci katılımının sürecin odak noktası olduğu yapılandırmacı yaklaşım ve öğrenci merkezli yaklaşımlar oluşturmuştur. aktif öğrenme olarak da adlandırılan etkin öğrenme bu yaklaşımlardan birisidir.

Etkin öğrenme, öğrenenin öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıdığı, öğrenene öğrenme sürecinin çeşitli yönleri ile ilgili karar alma ve öz düzenleme yapma fırsatlarının verildiği ve karmaşık öğretimsel işlemlerle

² Bilgi çağı ve eğitime yansımaları için Bkz. Refik Balay, Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, yıl: 2004, cilt: 37, sayı: 2, s.61-82; Hasan Hüseyin Özkan, "Bilgi Toplumu Eğitim Programları", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2009/2, Sayı: 10, s. 113-132; Temel Çalık ve Ferudun Sezgin, "Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), Kastamonu 2005, s.55-66; Salih Zeki Genç, ve Yunus Eryaman, "Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması" *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9, Afyon 2007, s. 89-102.

öğrenenin öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlandığı bir öğrenme sürecidir.³

Etkin öğrenmede bireyin öğrenme sürecine aktif katılımını sağlayabilmek için öğrenenlere okuma, yazma, konuşma, tartışma, geçmiş yaşantılarla bağ kurma, edindiği bilgileri günlük yaşamda uygulama ve problem çözme işlemlerini kendi kendilerine yapma olanakları verilmektedir. Bu yaklaşımla öğrenciler karar verme, sorumluluklar alma ve özellikle öğrenmeyi öğrenme olanağına kavuştukları için pasif alıcı olmaktan kurtulmakta ve kendileri öğrendikleri için yaşamlarını şekillendirmeye çalışmaktadırlar.⁴

Yapılmış araştırmalar göstermektedir ki öğrenme sürecine öğrencilerin aktif olarak katılımını sağlayan yöntemlerin dahil edilmesi, öğrencilerin derslerdeki akademik başarılarını ve derse karşı olan tutumlarını artırmaktadır.⁵

DKAB derslerinde de öğrenme sürecinin başından sonuna kadar öğrencileri öğrenmeye hazır, güdüsü yüksek hale getirmek öğrenmenin başarısı açısından çok önemlidir. Bu nedenle öğrenciyi merkeze alarak yaparak-yaşayarak öğrenmesini sağlayan, bilginin öğrenci tarafından anlamlandırılmasını ve yeni formlara dönüştürülerek kalıcılığının daha uzun süreli olmasını sağlayacak etkinliklerin başarılı bir şekilde uygulanması için öğretmenler tarafından aktif öğrenme tekniklerinin bilinmesi ve öğrencinin ilgi ve anlama seviyelerine ve konuya uygun; denenmiş ve başarılı bulunmuş tekniklerin kullanılması gerekmektedir. Çünkü her çocuğun benzersiz olduğu, hepsinin okula aynı öğrenme kapasitesine ve öğrenme yollarına sahip olarak geldiği bu nedenle de hepsinin aynı yöntemle öğrenebileceği yaklaşımı ile yola çıkan bir öğretmenin bütün öğrencilerini tanımadan, onların gereksinimleri ile örtüşecek bir öğretim süreci planı yapması mümkün değildir.⁶ Öyle ki İlköğretim DKAB öğretim programının amaçlarından biri de çocuklardaki farklı ilgileri, ihtiyaçları ve yetenekleri ortaya çıkarmak ve onları sınıftaki öğrenme-öğretme sürecinin temelleri olarak kullanmaktır. Bu nedenle günümüz okulları, dolayısıyla din öğretimi çocukların sahip oldukları bireysel ilgileri, yetenekleri ve potansiyelleri ortaya çıkarabildiği ve onları mümkün olan en yüksek düzeyde geliştirebildiği ölçüde eğitimde başarıyı ve fırsat eşitliğini sağlamış olacaktır.⁷

Birey ancak sorumluluk aldığı aktivitelerde bilgiyi öğrenmekte, keşfetmekte veya yapılandırmaktadır. Bunun gerçekleşebilmesi için öğrenme süreçlerinde öğrenmenin gerçekleşebilmesi için “bilmenin ötesinde

³ Kamile Ün Açıköz, *Aktif Öğrenme*, Eğitim Dünyası Yay, İzmir Kasım 2003, s.17.

⁴ Özcan Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, PegemA Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara 2003, s.213.

⁵ Adem Sezer, “İş Birliğine Dayalı Öğrenmenin Coğrafya Dersinde Akademik Başarı Üzerine Etkisi”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 23, Sayı 3, Ankara 2003, s. 227-242.

⁶ Sevil Büyükalın Filiz, “Çoklu Zeka Kuramı”, *Eğitim ve Denetim Dergisi*, S. 1, Ekim-2003, s.1-20, <http://n.domaindlx.com/nursengorsen/OKLU%20ZEKA%20KURAMI.doc>

⁷ Ahmet Saban, *Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitim*, Nobel Yayın Dağıtım, Aralık 2003, s.3.

yapmanın” gerçekleştirilmesi gerekmektedir.⁸ Din öğretiminde de öğrencilere sadece teorik bilgiler sunulduğunda ve dersler öğrencileri aktif kılacak etkinliklerle desteklenmediğinde, öğrenen öğrenme sürecinin merkezinde olmadığı ve kendi öğrenmesinin sorumluluğunu almadığı için ezberci, teorik, sıkıcı, kavranamayan, uygulanabilirliği olmayan bir din öğretimi gerçekleşmektedir.⁹ Bu durum İlköğretim DKAB öğrenme süreçlerinde öğrencinin bilgiyi yapılandırabileceği etkin öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Eğitim ile ilgili araştırmalarda yöntem ve teknik geliştirme araştırmaları öğretimin daha sağlıklı ve kalıcı olması açısından ayrı bir önem taşımaktadır. DKAB derslerinde kullanılan yöntemler ve etkililiği ile ilgili yapılmış araştırmalar bulunsa da yeterli düzeyde değildir. Buradan hareketle yapılan bu çalışmada çağdaş yaklaşımlardan biri olduğu düşünülen *Silberman’ın etkin öğrenme modelinin din öğretimindeki uygulanabilirliğinin etkinlik örnekleri ile ortaya konulması amaçlanmıştır*. Belirlenen amaç çerçevesince çalışmanın konusu da “*Etkin Öğrenme ve İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminde etkinlik örnekleri*” şeklinde belirlenmiştir.

Öğrenme-öğretme süreçlerine aktif öğrenmenin dahil edilmesi açısından araştırmanın, DKAB derslerinin öğrenci merkezli olarak yapılandırılmasına, sınıflarda öğrenimin etkili, ezberden uzak anlamlı olmasına, öğrencilerin derslerde aktifleşmesine, düşünmesine, sorgulamasına, eleştirmesine, hissetmesine, bilgiyi özümseyip bilginin kalıcı olmasına kısaca çocukların kendi öğrenmelerini kendilerinin gerçekleştirmelerine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1. Etkin Öğrenme

İngilizce karşılığı ‘active learning’ olan, ülkemizde kimi bilim insanları tarafından ‘aktif öğrenme’ olarak Türkçe’ye çevrilirken, kimi bilim insanları tarafından ise ‘etkin öğrenme’ şeklinde kullanılan bu yaklaşımın, öğrenme ve öğretme ile ilgili belgesel taramalar yapıldığında net bir tanımının yapılmadığı görülmektedir.¹⁰

Kyriacou’ e göre kuram olmanın ötesinde aktif öğrenme, öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olmasını sağlayan, onlara önemli ölçüde kontrol yetkisi veren, onları öğrenme etkinlikleri ile buluşturan, öğrendiklerini

⁸ Hülya Gür ve Gülay Seyhan, “İlköğretim 7.Sınıf Matematik Öğretiminde Aktif Öğrenmenin Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi”, *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, C.8, S.1, Balıkesir 2006, s.18.

⁹ Ramazan Buyrukçu, “Ortaokullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimine Genel Bir Yaklaşım”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, Cilt:2, Sayı:4, Ankara, 1999, s. 190.

¹⁰ Meryem Nur Aydede ve Fatih Matyar, “Fen Bilgisi Öğretiminde Aktif Öğrenme Yaklaşımının Bilişsel Düzeyde Öğrenci Başarısına Etkisi”, *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, Yıl 6, Sayı 1, s. 115-127, Nisan 2009, s.116.

arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle tartışmasına imkan veren bir öğrenme sürecidir.¹¹

Etkin öğrenmeyle ilgili en yaygın tanım Bonwell ve Eison tarafından yapılan tanımdır. Onlara göre etkin öğrenme; “dinlemekten” daha çok “yapmak” ile ilgilidir.¹² Lubbers ve Gorcyca’ya göre bunu gerçekleştirebilmek için öğrenme öğretme süreçlerinde öğrencilerin analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerilerini kullanabilecekleri, aktif katılımın sağlandığı ortamlar hazırlamak ve onları bu ortamlarda okuma yazma, tartışma, problem çözme vb. etkinliklerle buluşturmak gerekmektedir.¹³

Açıkgöz etkin öğrenmeyi, öğrenenin öğrenme sürecinden sorumlu olduğu ve bu süreç ile ilgili kararlar aldığı, kendisine özdüzenleme yapma fırsatlarının verildiği ve karmaşık öğretimsel işlerle öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanması için zorlandığı öğrenme süreci olarak tanımlamıştır.¹⁴

Tanımlardan da anlaşıldığı üzere aktif öğrenmenin olmazsa olmaz koşulları öğrenenin özdüzenleme yaparak öğrenmenin sorumluluğunu alması ve sürece dahil edilen öğretimsel işlerle öğrenenin zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlanmasıdır.

2. Etkin Öğrenme İle İlgili Temel Düşünceler

Öğreneni öğrenme sürecinin odak noktasına alan, öğreneni kendi öğrenmesinin sorumluluğunu taşımasına ve zihinsel yetenekleri üst düzeyde kullanmasına fırsat tanıyan, kendine has öğretimsel işler ve tekniklerle buluşturan model olarak tanımlayabileceğimiz etkin öğrenmenin dayandığı temel düşünceler bulunmaktadır. Bu düşünceler şunlardır:¹⁵

- Öğrenen, öğrenme sürecinin aktif bir ögesidir.

¹¹ Orhan Ercan, Bir Öğrenme Süreci Olarak Aktif Öğrenme, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 54-55, Ağustos-Eylül 2004, (http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Bilim_Dergisi/sayi54-55/ercan.htm Erişim Tarihi: 10.04.2012; Mehmet Özerbaş ve diğerleri “Aktif Öğrenme Ortamının İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersi Akademik Başarısına ve Motivasyonuna Etkisi”, *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, Antalya-11-13 November, 2010, s.316; Dilek S.Memnun, “Sekizinci Sınıfta Permütasyon ve Olasılık Konularının Aktif Öğrenme ile Öğretiminin Uygulama Düzeyi Öğrenci Başarısına Etkisi”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXI-2, 2008, s.404.

¹² Charles C Bonwell ve James A. Eison, “Active Learning: Creating Excitement in the Classroom”, *ASHE ERIC Higher Education Report*, Volume. 20, No. 1, Washington 1991.

¹³ Selda Süzen, *Aktif Öğrenme Teknikleriyle Desteklenmiş Fen ve Teknoloji Eğitiminin Öğrenme Ürünlerine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Fen Bilgisi Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara 2007, s.31.

¹⁴ Açıkgöz, *Aktif Öğrenme*, s.17.

¹⁵ Açıkgöz, *Aktif Öğrenme*, s.43-58.

• Öğrenme birikimli bir süreçtir. Bu nedenle öğrencilere yeni öğrendikleri ile öncekileri karşılaştırma, aralarında bağ kurma, onlar hakkında düşünme fırsatları verilmelidir.

- Öğrencilerin öğrenme kapasiteleri artırılabilir.
- Öğrenme malzemesi öğrenene bildiği bağlamda sunulmalıdır.
- Kalıcılık için öğrenilenlerin kullanılması gerekir.
- Etkileşim insanı ve beyni geliştirir.
- Öğrenme sürecinde etkili olmak öğreneni güdüler.
- Öğrenmede ezberleme değil anlam önemlidir.
- Uğraştırıcılık öğrenme sürecinin etkililiğini artırır.
- Farklı kişiler farklı biçemlerde öğrenir.

Dayandığı bu temel düşüncelerden hareketle aktif öğrenme kendine has bir takım özellikler ortaya koymuştur. Bu özellikler şunlardır: ¹⁶

• Etkin öğrenme beynin düşünme yapısına uygundur.

• Etkin öğrenme bireylerin kendine özgü potansiyellerinin gelişimini destekler.

• Etkin öğrenme bilgi ve teknoloji dünyasının farklı nitelikteki bireylere duyduğu ihtiyacın farkında olarak, bireyleri geleceğe daha donanımlı hazırlama noktasında onların bütün alanlarda gelişimini desteklemektedir.

• Etkin öğrenme bireylerin öğrenme düzeylerini yükseltmeleri adına olumlu artıları olan bir yaklaşımdır.

• Etkin öğrenme, sürecini destekleyen gelişim alanlarına da olumlu katkılar sağlar. Etkin öğrenme temelli öğrenme deneyimleri öğrencilerin bireysel potansiyellerinin geliştirilmesini destekler.

• Etkin öğrenime temelli öğretim sürecinde bilgi, öğrencilere bildiği kavramlar ve deneyimler çerçevesinde sunulur.

• Etkin öğrenme temelli öğretim sürecinde öğrenciler öğrendiklerini kullanarak bilgiyi yeni formlara dönüştürürler.

• Etkin öğrenme ortamlarında gerçekleşen etkileşim, öğrenme ortamında bulunan bireyleri ve beyinleri geliştirir.

• Etkin öğrenme derslerinde öğrencilerin öğrenme sürecinin doğrudan içinde bulunması öğrenci motivasyonuna önemli katkılar sağlar.

3. Silberman'ın Etkin Öğrenme Modeli

Silberman¹⁷ etkin öğrenmenin uygulandığı öğrenme ortamlarında etkin katılımın sağlanabilmesi için bu süreçlerin üç aşamadan ve her aşamasının da kendi içinde basamaklardan oluşturulabileceği ile ilgili bir model önerisi sunmuştur. Bu model şu şekildedir:

¹⁶ Kudret Eren Yavuz, *Yeniden Yapılanan Sınıflar İçin Aktif Öğrenme Yöntemleri*, Ceceli Yayınları, Ankara 2005, s.13-19.

¹⁷ Mel Silberman, *Active Learning: 101 strategies to teach any subject*, Allyn and Bacon 1996.

i. Öğrencileri Sürecin Başlangıcından İtibaren Etkin Hale Getirme

Silberman'ın önerdiği modele göre başlangıç etkinlikleri üç grupta toplanmaktadır. Bunlar:¹⁸

- *Takım Ruhu Oluşturma*: Bu grup içinde yer alan etkinliklerin amacı, öğrencilerin birbirleri ile işbirliği içinde etkili iletişim kurmalarını, arkadaş olmalarını sağlamak ve birbirlerine olan bağlılık ruhunu yaratmaktır.

- *Ders Başında Değerlendirme*: Bu tür etkinliklerin amacı, öğrencilerin tutumları, ön bilgileri ve deneyimleri hakkında bilgi edinmek ve paylaşımlarını sağlamaktır.

- *Öğrenmeye İvedi Katılım*: Konu alanına ilişkin ilk ilginin uyarıldığı ve bilgilendirmenin yapıldığı etkinlikler yapılır.

ii. Bilgi, Beceri ve Tutumları Etkin Olarak Kazanmalarını Sağlama

Bilgi, beceri ve tutumları etkin olarak kazanmalarını sağlama etkinliklerini sekiz grupta toplamak mümkündür. Bunlar:¹⁹

- *Tüm Sınıf Öğrenimi*: Bu aşamada, etkinliklerin öğretmen denetiminde gerçekleştiği söylenebilir. Fakat bu denetim geleneksel yaklaşımdaki öğretmenin sürece tamamen hakim olduğu anlayış gibi algılanmamalıdır. Çünkü en önemli fark, öğrenme-öğretme sürecinde etkileşimli bir ortamın yaratılması ve öğretmen kadar öğrencilerin de etkin olmalarıdır.

- *Sınıf Tartışması*: öğrenme süreçlerinin en önemli etkinliklerinden biri ders boyunca konuşulan konuların ve anahtar sorunların tartışılmasıdır. Bilgilerini, duygu ve düşüncelerini açıkça ortaya koyma olanağı sağlayan öğrenciler, zihinsel süreçleri etkin bir şekilde kullanmalarına fırsat sağlayan tartışma sonucunda durumları daha iyi anlar, tanımlar ve çözüm yolu önerirler.

- *Sorular Düzenleme*: Öğrenme sürecinde öğrencileri soru sormaya istekli hale getirme ve onların düşündüklerini açıklamalarına olanak tanıma etkin öğrenmenin amaçlarından biridir. Bu şekilde öğrenciler hem zihni süreçleri gerçekleştirir hem de sürece dahil olurlar.

- *İşbirliğine Dayalı Öğrenme*: Öğrencilerin birbirleri arasında işbirliğini artıran ve birbirlerine bağlılık duyguları geliştirmelerine olanak tanıyan küçük gruplar halinde yerine getirebilecekleri öğretimsel işler tasarlanmalıdır. Çünkü bu bazı becerileri kazanmalarında etkili olmaktadır.

- *Akran Öğretimi*: Bu etkinliklerde de öğrenciler öğrenme-öğretme sürecinde birbirlerine yardım etmeyi ve birbirlerinden bir şeyler öğrenmeyi öğrenirler.

¹⁸ Silberman, *Active Learning: 101 strategies to teach any subject*, s.32-66.

¹⁹ Silberman, *Active Learning: 101 strategies to teach any subject*, s.67-155.

• *Bağımsız Öğrenme*: Öğrencilere bireysel olarak öğrenmelerini sağlayan çalışmalar sunulmalıdır. Çünkü bu etkinlikler, öğrencilerin kendi öğrenmelerini yönlendirmelerini ve sorumluluk kazanmalarını sağlar.

• *Duyuşsal Öğrenme*: Öğrencilere öze dönük değerlendirme yapma olanağı vermesi nedeniyle öğrenme-öğretme sürecinde kendi duygularını, değerlerini ve tutumlarını incelemelerine olanak veren etkinlikler yer almalıdır.

• *Beceri Geliştirme*: Bilgiler uygulamalar sonucunda beceriye dönüşürse anlam taşır bu nedenle okul öğrenmelerini günlük yaşamda kullanabilecekleri şekilde vermek gerekmektedir.

•

iii. Öğrenmeyi Kalıcı Hale Getirme

Değerlendirme kısmı olarak da görebileceğimiz öğrenmelerini kalıcı hale getirme etkinliklerini dört grupta toplayabiliriz. Bunlar;²⁰

• *Gözden Geçirme*: Bilgi ve davranışların kalıcılığı için dersin sonunda genel bir özetin yapılması, ana nokta ile yardımcı düşüncelerin hatırlatılması gerekmektedir.

• *Öze Dönük Değerlendirme*: Bireyin eksiklerini görmesi, hatalarını düzeltebilmesi için ders sonunda öğrencilere kendi kendilerini değerlendirme fırsatlarının yaratılması gerekmektedir.

• *Gelecek Planlama*: Bir önceki derste öğrenilen davranışlar, bir sonraki derste öğretilecek davranışların öğrenilmesinde etkili olduğu için Öğrencilerin ne öğrendiği ile ne öğreneceği arasında bağ kurmasını sağlamak gerekir. Çünkü bunun sonucunda öğrenilenlerin kalıcılığı artar ve anlamlı olur

• *Kapanış*: Öğrenciler anlamadıkları bir yer varsa soru sormaları için teşvik edilmelidir. Bir sonraki ders için öğrencilerin yapmaları gereken ödev, getirecekleri araç-gereç varsa belirtilmelidir. Öğretmen öğrencilere teşekkür etmeli, "iyi dersler" gibi ifadeler kullanmalıdır.

Silberman, etkin öğrenmenin uygulandığı ortamlarda öğrenenin tam olarak sürece aktif katılımının, grup kültürünün ve etkili iletişimin sağlanması için uygulandığında katkı sağlayacak bazı teknik önerilerde bulunmaktadır. Bu öneriler şunlardır:²¹

- a. Tartışma başlatmak
- b. Cevap kartları
- c. Oy kullanma
- d. Alt Grup tartışması
- e. Öğrenme çiftleri
- f. Kamçılama
- g. Paneller:

²⁰ Silberman, *Active Learning: 101 strategies to teach any subject*, s. 155-180.

²¹ Mel Silberman, *Active Learning: 101 strategies to teach any subject*, s. 16-17.

- h. Fishbowl (akvaryum)
- i. Oyunlar
- j. Bir sonraki konuşmacıyı belirleme

1. Silberman'ın Etkin Öğrenme Modelinin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Uygulanması

Dersin Adı : Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi

Sınıf : 6. Sınıf

Öğrenme Alanı : Ahlak

Ünite : İslam'ın Sakınılmasını İstedığı Davranışlar

Konu : İslam'ın Sakınılmasını İstedığı Bazı

Davranışlar

Yöntem : Etkin Öğrenme Yöntem ve Teknikleri

Araç-Gereç : Kur'an-ı Kerim, renkli fon kâğıtları, renkli

kalemler

Kazanım : İslamiyet'in sakınmamızı istediği bazı kötü davranışları belirterek ayet ve hadislerden örnekler verir. İslamiyet'in sakınmamızı istediği davranışların bireyde görülme nedenlerini araştırarak bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinde bulunur. Kötü davranışlardan sakınmaya istekli olur.

1. Öğrencileri Sürecin Başlangıcından İtibaren Etkin Hale Getirme

a) Takım Ruhu Oluşturma

Etkinlik Planı:

Öğrencilerin ayakta olmalarını sağlayın. Aşağıdaki soruların yazılı olduğu kâğıtları öğrencilere dağıtın. Çocuklar müzik başlayınca hızlı bir şekilde arkadaşlarına kâğıttaki soruları sorsunlar. Formu ilk dolduran öğrenci öğretmene formunu teslim etsin. İlk üç belirleyin ve sınıf tarafından alkışlanmaları sağlayın. Örnek: Ali Ahmet'e soruyor "Yazın Kuran Kursuna gittin mi? Evet. Ali formunda bu sorunun karşısına Ahmet yazıyor.

Önek sorular:

Evi caminin yanında olan kim?

Babası hacca gitmiş olan kim?

Yeşilay'a üye bir akrabası olan kim?

Hiç yalan söylememiş olan kim?

Yazın Kuran Kursuna giden kim?

Fatiha suresini ezbere bilen kim?

Dedesini ve ninesini birlikte yaşayan kim?

Çevresini ve eşyalarını temiz tutan kim?

Üç kardeşi olan kim?

b) Ders Başında Değerlendirme***Etkinlik Planı:***

Öğrencilerin daire biçiminde oturmalarını sağlayın. Ders konusunun “İslam’ın Sakınılmasını İsteddiği Bazı Davranışlar” olduğunu söyleyin. Her öğrenciye boş bir kâğıt vererek konu ile ilgili merak ettikleri üç tane soru yazmalarını isteyin. Daha sonra herkes kâğıdını sağındaki arkadaşına versin. Öğrenciler kendisine gelen kâğıttan en çok merak ettiği bir soruya tik atsın ve soru ile ilgili bildiği ilk aklına gelen cümleyi ya da kelimeyi hızlıca yazıp sağ tarafındaki arkadaşına versin. Her öğrencinin kendi kâğıdı daire içinde dolaşarak geri kendisine gelinceye kadar aynı işlem devam etsin. Öğrenciler yazdıkları sorulara verilen cevapları kontrol etsin ve en çok dikkat çeken cevabı sınıfla paylaşsın. Daha sonra en çok tik alan sorular belirlensin ve mandallarla sınıfın duvarlarına asılsın.

c) Öğrenmeye İvedi Katılım***Etkinlik Planı***

Aşağıdaki cümleleri renkli kartonlara yazarak sınıfın köşelerine asın. Cümleleri sınıfa okuyun. Herkes kendisine en doğru gelen cümlelerin bulunduğu köşeye gitsin. Aynı köşeyi seçenleri gruplayın. Münazara yapacağınızı söyleyin. Neden o köşeyi seçtiklerini tartışmalarını isteyin ve onlara 5 dakika süre verin. Münazaranın kurallarını anlatın. Buna göre her gruptan bir kişi sırayla çıkacak tezini 2 dakika arkadaşlarına nedenleri ile anlatacaktır. Daha sonra ikinci öğrenciler çıkacak ve diğer grupların öncekilerin tezlerinin neden doğru olmadığını savunacaktır. Gönüllü 3 öğrenci ve öğretmen jüri olacaktır. Etkinliği tamamladıktan sonra ahlaki davranışların kazanılmasında etkili olan faktörleri değerlendirin. Gruplar tezleri ile ilgili reklam broşürü, skeç ya da drama hazırlasınlar ve sınıfa sunsunlar. Son olarak da İslam’ın sakınılmasını istediği bazı davranışlar ile ilgili bir kavram haritası oluşturun.

1. Ahlaki olan ve olmayan davranışların kazanılmasında en etkili faktör ailedir.

2. Ahlaki olan ve olmayan davranışların kazanılmasında en etkili faktör okuldur.

3. Ahlaki olan ve olmayan davranışların kazanılmasında en etkili faktör arkadaş çevresidir.

4. Ahlaki olan ve olmayan davranışların kazanılması doğustandır.

Etkinlik Planı:

Sınıfa önceden hazırladığınız yaka kartları ile gelin. Yaka kartlarının üzerinde İslam’ın sakınılmasını istediği bazı davranışlardan örnekler ve örnek ile ilgili yanlarında bir cümle yazılı olsun. Öğrencilere yaka kartlarını dağıtın. Daha sonra öğrencileri eşleştirin. Eşleştirilen çocuklar yaka kartlarındaki düşünceleri savunsunlar. Karşılarındaki çocuklar o düşüncenin aksini savunsun. O kişinin düşüncesini değiştirmeye çalışsın. Nedenleri ve

örnekleri ile anlatsın. Etkinliği başlatın. İlk turdan sonra öğrencilerin eş değiştirmelerini ve sonraki kişiye düşüncelerini savunmalarını isteyin. 3. turda etkinliği farklılaştırın. Öğrencileri eş değiştirdiklerinde birbirleriyle yaka kartlarını değiştirmelerini ve karşısındakinin yaka kartında yazan ifadeyi savunmalarını söyleyin. Kendi yaka kartlarında yazanlardan farklı ifadelerin olduğu 3 kişi ile etkinliği gerçekleştirin. Daha sonra öğrencilerin etkinlik ile ilgili duygu ve düşüncelerini alın. En ilginç cevapların neler olduğunu tespit edin. İslam'ın neden bazı davranışlardan sakınılmasını istediği üzerine konuşun. Bu davranışlar ile ilgili kavram haritası veya kılıç balığı diyagramı hazırlayın. Etkinliği sonlandırın.

Yaka kartlarına yazılabilecek örnek cümleler:

1. Yalan Söylemek – Aslında insanlar bile bile yalan söylemek istemezler. Toplum onları buna mecbur kılar.
  2. Hile Yapmak- Eğer sen uyanık olmaz isen insanlar seni aldatır. O nedenle hile senin toplumda ayakta kalma mücadeledir.
  3. Gıybet ve İftira- Eğer insanlar senin arkandan konuşuyor ise senin de onların arkasından konuşma hakkın vardır.
  4. Hırsızlık- İnsanlar aç kaldıklarında çalmaları hırsızlık değildir.
  5. Haset Etmek- Bazıları dünyaya şanslı gelir. Başkalarının sahip olduğu güzel şeylerin benim olmasını istemem kıskançlık değildir.
  6. Alay Etmek- İnsanlar güçlü olmalıdırlar. Kendilerini ezdirmemelidirler. Bu nedenle alay edenin hiçbir suçu yoktur.
  7. Büyükleme (Kibir)- İnsan başardığı şeyleri hak etmiştir. Bu nedenle bu kibir değildir. Örneğin çok çalışıp çok para kazanması ve bunu her zaman ifade etmesi.
  8. Kötü Zanda Bulunmak- Zihnimden davranışa dönüştürmediğim şeyler için birisi hakkında kötü zanda bulunmamış olurum.
  9. Başkalarının Kusurlarını Araştırmak- Paparazzi programlarının kişilerin özel hayatlarında ki eksiklerini bularak gündeme taşıması mesleğin gereğidir. Bu kusurları araştırmakla kıyaslanmaz.
  10. Anne, Baba ve Büyüklere Saygısızlık- Anne ve babalar çocukları ile kuşak farkı yaşadıkları için onları anlamak istemezler. Bencil davranırlar.
- Not: Etkinliği sınıfa iki gruba ayırarak yapabilirsiniz. Grubun yarısına olumlu yarısına da olumsuz cümleler verebilirsiniz.

2.Bilgi, Beceri ve Tutumları Etkin Olarak Kazanmalarını Sağlama

a) Tüm Sınıf Öğrenimi

Etkinlik planı:

Sınıfı dörderli gruplara ayırın. Gruptaki her kişiye birer görev verin. Gruptakilerin rolleri şu şekilde olsun.

1. kişi: Okunan metin ile ilgili 2 soru sorsun

2. kişi: Okunan metin ile ilgili bize nasıl katkıda bulunabileceğini, nasıl yararlı olabileceğini açıklasın.

3. kişi: Okunan metine neden katılmadığı ile ilgili görüş bildirsın.

4. kişi: Konu ile ilgili benzetişim kursun.

Metni okuyun. Metni okuduktan sonra ilk olarak birinci kişiler gelsin. Sorularını sınıftakiler cevaplasın. Sonra ikinci, üçüncü ve dördüncüler gelsin. Etkinliği tamamlayın.

Not: Grupları 5 kişilik yapabilirsiniz. Beşinci kişi konuşulanları özetler. İslam'ın sakınılmasını istediği davranışlar ile ilgili okuma metnini okuyun ve etkinliği gerçekleştirin.

b) Sınıf Tartışması

Etkinlik Planı:

Konu ile ilgili çocukların tartışabilecekleri üç soru hazırlayın. Konuları ayetlerle ve hadisler ile ilişkilendirin. Önce ayeti veya hadisi okuyun, sonra soruyu sorun. Örneğin: Peygamberimiz de doğruluğa sarılmayı emretmektedir. O, doğruluğun iyiliğe, iyiliğin de cennete; yalanın kötülüğe, kötülüğün ise, cennetten mahrum edeceğini bildirmiştir. Soru: *Yalan söyleyenler cennete gidemeyecek mi? Neden? Sizce gitmeli mi?*

Akvaryum tekniğinde olduğu gibi oturma düzenini ayarlayın. Sıraları iç içe iki çember halinde oturulacak şekilde düzenleyin. Öğrencileri 1, 2 ve 3 diye numaralandırın. 1 olanlar tartışma sandalyelerine, 2 ve 3 olanlar ise dıştaki sandalyelere otursunlar. İlk soru ile tartışmayı başlatın. 1. grup konu ile ilgili 7 dk tartışsın. Daha sonra ikinci grup ile yer değiştirsin. Eğer ikinci gruptan bir önceki grubun konusu ile görüş bildirmek isteyen değerlendirme yapmak isteyen olur ise görüşlerini alın. Daha sonra ikinci gruba tartışacakları soruyu verin. Aynı şekilde 3. Grup içinde etkinliği uygulayın. 3 grup tartıştıktan sonra konunun değerlendirmesini yapın.

c) Sorular Düzenleme

Dersten önce sınıfta işlediğiniz konu ile ilgili kartlar hazırlayın. Kartta çocuklar için talimatlar ve sorular olsun. Her soru içinde bir ipucu olsun. Fakat kartları ders başlamadan önce belirlediğiniz (dikkatini arttırmak istediğiniz) öğrencilerinize verin.

Örneğin:

Burnunu kaşıma; Esneme; Parmağını şıklatma; Gözlüğünü çıkarma gibi.

Kartlar şu şekilde olabilir.

Örneğin:

BU KARTI KİMSEYE GÖSTERME.

Ders süresince ben mola verdiğim, etkinliği tamamladığım, ya da sorunuz var mı dediğim zamanlarda "burnumu kaşırsam",
"Esnensem".....parmağını kaldır ve aşağıdaki soruyu bana sor.

Soru: .....

Ders içerisinde ipuçlarımızı verin. Öğrencilerin soruları sormasını sağlayın.

d) İşbirliğine Dayalı Öğrenme ve Akran Öğretimi

İşbirliğine dayalı öğrenme ve akran öğrenimi aşağıdaki etkinlikte birlikte verilecektir.

Etkinlik Planı:

Hz. Muhammed, Hz. Ömer, Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Beyazıt Bestami gibi 5 kişi seçin. Kişilerin aşağıda verilen konular üzerine söyledikleri ve yaptıklarını anlatan metinler hazırlayın. Sınıfı 5'erli gruplara ayırın. Gruptaki herkese 1'den 5'e kadar sayılar verin. Daha sonra 1'lerin bir araya, 2'lerin ve diğerlerinin bir araya gelmelerini sağlayın. Yeni oluşan her gruba, (önceden hazırlanmış olan) örnek alınan kişilerle ilgili metinleri dağıtın. 5 dk süre verin. Gruplar bu metinler üzerinde çalışsınlar. Uzmanlaşan öğrenciler, kendi gruplarına geri döndüklerinde öğrendiklerini 2 dk süre içerisinde sırayla grup arkadaşlarına aktarsınlar. Daha sonra öğrenciler önceki (ilk) masalarına geri dönsün (1ler, 2ler, 3ler şeklinde...) ve o kişiyi anlatan bir çalışma hazırlasınlar. Örneğin bir mobil oluştursunlar. Daha sonra etkinliği-sunumları değerlendirin ve sonlandırın.²² İyi örneklerden hareketle neden kötü davranışlardan sakınmamız gerektiği ile ilgili bağlantı kurmalarını sağlayın.

1lerin çalışacağı konu: *Hz. Muhammed ve Dürüstlük (Yalan söylememe ve hile yapmama ile ilişkilendirin)*

2lerin çalışacağı konu: *Hz. Ömer ve Adalet (hırsızlığın, giybet ve iftiranın toplumsal zararları ile ilişkilendirin)*

3lerin çalışacağı konu: *Hacı Bektaş Veli ve Tevazu (Büyükleme ile ilişkilendirin)*

4lerin çalışacağı konu: *Beyazıt Bestami anne sevgisi (Anne Babaya iyi davranma ile ilişkilendirin)*

5lerin çalışacağı konu: *Mevlana ve İnsan Sevgisi- (Kötü zanda bulunmama ile ilişkilendirin)*

e) Bağımsız Öğrenme ve Duyuşsal Öğrenme

Bağımsız Öğrenme ve Duyuşsal Öğrenme aşağıdaki etkinlikte birlikte verilecektir:

Etkinlik Planı:

Öğrencilere gözlerini kapatmalarını söyleyin. Fonda bir müzik açın. Gevşeme egzersizleri yaptırın. Örneğin trafik lambaları gibi, yağmurun düşmesi gibi gözlerini açıp kapatırın. Öğrenciler müziğin etkisiyle rahatlayınca gözleri kapalı bir halde aşağıdaki talimatları verin.

Kendinizi bir dağda hayal edin o dağ yeşil ve kırmızı renkli ağaçlardan oluşsun, dağın hemen yamacında masmavi bir deniz. Deniz her zaman ki durgunluğu ile sakin bir şekilde sırtını yaslamış dağlara. Dağların

²² Fatih Çınar, Nazife Koyutürk, Fadime Atalay Yakar, Zeynep Tunç, Sevgi Değeri Öğretmen Etkinlik Kitabı (Değerler Eğitimi Serisi-4), Isparta 2012, s.12.

yansıması düşmüş denize. Tam bir renk cümbüşü. Mavi ile yeşilin birbirine karıştığı cennet adeta. kırmızı güller, turuncu bitkiler, yeşil çimenler aklınıza gelebilecek tüm çiçekler kaplamış her yeri. ve ağaçların arasında koşan bir ceylan, yanında küçücük ama dünya tatlısı yavrusu... Ceylan ve yavrusu bir derenin kenarında duruyorlar. Su içmek için eğiliyorlar. Yavru ceylan biraz fazla eğilmiş düşmek üzere. Düştü düşecek suyun içine. Derken düşüyor! Nasıl da yakalıyor anne ceylan yavrusunu bir anne şefkati ile. Nasıl da sarıyor onu. Yavru ceylan ürpermiş gözleri birazda titreyen bedeni ile nasılda sımsıkı tutuyor annesini. Uzakta bir çocuk olup biteni hayran gözlerle izliyor. İçinden geçiriyor. “Sevgi ne kadar çok şey şükredilecek şey. Ne kadar çok ihtiyacımız olan şey. Çünkü her şeyi ayakta tutan şey sanki. Ya sevgi olmasa idi yeryüzünde...”

Sonra birden ortalık kararıyor her şey siyaha dönüyor. Fırtınalar kopuyor. Şimşekler çakıyor. Dünyanın üzerinde sanki bir karabulut dolaşiyor. İnsanlar gözlerinde korku, herkes köşe bucak saklanmış kimse kimse kimseye güvenmiyor... Çünkü yeryüzünden sevgi alınmış. Artık sevgi diye bir şey yok.

Öğrencilerinizin etkinlik süresince neler hissettikleri ile ilgili duygularını ifade etmelerini sağlayın.

Aşağıdaki soruları yöneltin.

• Yeryüzünün ve insanın yaratılışı ile sevgi arasında nasıl bir ilişki vardır?

• Sevdiklerimize karşı yanlış bir şeyler yapmak bizi nasıl hissettirir?

• İslam dini (dolayısıyla) niçin ahlaklı insanlar yetiştirilmesini istemektedir?

• İslam dininin yapmamızı istediği davranışları yaptığımızda Allah bizim için üzüyor müdür? Onu üzüyor muyuzdur?

Konu ile ilgili afiş yapmalarını ve “insanlığın ahlaken çöktüğü bir dünyada ben olsa idim ne yapardım adlı yazı çalışmalarını yapmalarını isteyin. Değerlendirme kısmında rol oynama tekniğini uygulayabilirsiniz.

f) Beceri Geliştirme

Etkinlik Planı:

Doğruluk ve dürüstlük ve mütevazı olma ile ilgili bir problem belirleyin ve bu değerler ile ilgili olay yaşamış ve çok kızmış birine ait rol belirleyin. Gönüllü bir öğrenciye bu rolü verin. Daha sonra etkinliği nasıl yapacağınızı sınıfınıza anlatın. Kızgın öğrenci rolünü oynamaya başladığında diğer öğrencilerden bu kişiye yardımcı olmak isteyen gönüllüler sıra ile çocuğun yanına gitsin ve onu sakinleştirmeye ve problemini çözmesi için ona katkı sağlamaya çalışsın. Fakat kızgın adam rolünü oynayan ve ona yardım etmek isteyenler oyun içerisinde isterlerse dışarıdakilerden birisi omzuna dokunduğunda onunla yer değiştirebilsinler. Doğaçlama rollerini oynarken siz arada bir rolü durdurun ve çocuklara sorular sorun. Bu tür etkinlikler öğrencilerin problem çözme becerisini

kazanmalarına, gerçeği rolünü yaparken de pratiklik kazanmalarına neden olacaktır.

Soru Örnekleri:

Burada nasıl davranması gerekirdi?

Burada ne demesi gerekirdi?

Olayda kim neden haklı?

Siz olsa idiniz ne yapardınız?

3- Öğrenmeleri Kalıcı Hale Getirme

a) Gözden Geçirme

Etkinlik Planı:

Sınıf sayısınıca kart hazırlayın. Kartların yarısına sorular diğer yarısına da cevapları yazın. Kartları bir kutuya atın. Herkes kutudan bir kart seçsin. Öğrencilere bu etkinliğin bir eşleştirme oyunu olduğunu ve kartlarında yazılanın eşini (soru-cevap) bulmalarını söyleyin. Sorular cevaplarını cevaplar da sorularını bulmaya çalışsın. Bulan eşler yerlerine otursun. Bütün eşler birbirini buluncaya kadar etkinliği devam ettirin. Son olarak soruları ve cevaplarını sınıfla paylaşmalarını sağlayın.

b) Öze Dönük Değerlendirme

Etkinlik Planı:

Öğrenciler ile birlikte konuyu özetleyen bir kavram haritası oluşturun. Daha sonra bu bilgileri özdeğerlendirme anketine dönüştürün. Kendilerini değerlendirmelerini sağlayın. Örnek: yalan söylemiyorum. Arkadaşlarımı kıskanmıyorum. Anne babama saygılı davranıyorum. Daha sonra İslam'ın sakınmamızı istediği davranışların listesini çıkartın. Her öğrenci niçin bunları yapmaması gerektiğini, bunun yerine ne yapması gerektiğini yazsın. Örneğin: Kibirli olmamalıyım, çünkü kibir Allahın hiç sevmediği bir davranıştır.

c) Gelecek Planlama

Öğrencilere “Bugün ne öğrendiklerini, onları en çok etkileyen konu ve etkinlikleri, bir sonraki derste neler öğrenmek istediği ile ilgili” şeyleri içeren günlükler tutturun. Üç haftada bir günlüklerini kontrol etmelerini sağlayın.

d) Kapanış

Öğrencilere dersi dinledikleri için teşekkürlerinizi ifade eden, gelecek derse onları davet eden davetiyeler hazırlayın, öğrenciler sınıftan çıkarken onlara verin.

Sonuç

Eğitim biliminin geldiği son noktada artık eğitim ve öğretim, bireylerin var olan bilgiyi doğru bir biçimde değerlendirme becerisine sahip olması ve bu bilgiden hareketle üretkenliklerini işin içine katıp yeni bilgiler üretme süreci olarak tanımlanmaktadır. Daha açık bir biçimde ifade edecek olursak, modern eğitim anlayışının amacı, bireylerin var olan bilgileri farklı

bakış açıları ile değerlendirerek üretken bir biçimde bilgiyi zenginleştirmesini ve yine bu bilgiyi insanlık yararına kullanabilmesini sağlamak olmuştur.²³ Eğitim öğretimin bu amacının gerçekleştirilebilmesi için öğrenme süreçlerin bireylerin kendi öğrenmelerinin sorumluluklarını alması, bilgiyi yapılandırılmaları bireylere ezberin ötesinde anlamlı öğrenmeyi sağlayacak yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekmektedir. Bu durum Din öğretimi için de geçerlidir. Çünkü yenilen ilköğretim DKAB öğretim programları da öğrenci merkezli öğrenme modeline göre geliştirilmiş ve öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerinde çeşitliliklere ve bireysel farklılıklara duyarlı eğitim gibi çeşitli uygulamalara ağırlık verilmiştir. Bu nedenle programların beklenen amaçlarının gerçekleşmesi, öğretim-öğretme süreçlerinin etkililiğine, öğretim-öğretme süreçlerinin etkililiği ise, büyük ölçüde öğretmene ve onun öğretme ortamını nasıl tasarladığına, süreçte hangi yöntemleri kullandığına bağlıdır.²⁴ Etkin öğrenme Din kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde kullanılabilir öğrenci merkezli modellerden biridir. Çünkü Etkin öğrenme uygulandığı ortamlarda, öğrenen bilgiyi kendisi yapılandığı için anlamlı öğrenme gerçekleşmekte, öğrenenin derse yönelik olumlu tutumu, öğrenilen bilgilerin kalıcılığı artmakta, kişiler arası iletişimi becerileri gelişmekte, öğrencilerin kendilerini tanıma imkanları ve kendi kendilerine öğrenmeleri için gerekli olan motiveleri artmakta, sınıf içerisinde diyoğa dayalı etkileşim fırsatları sunulmaktadır.²⁵ Etkin öğrenmenin öğrenciye kazandırdıkları bunlar ile sınırlı değildir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir:²⁶

- Bilimsel düşüncüyü öğretmek.
- Bilgi kaynaklarına ulaşmayı öğretmek.
- Problem çözme becerisi kazandırmak.
- Neden-sonuç ilişkisi kurmayı öğretmek.
- Kendilerini yenilemeyi öğretmek.
- Toplumsal bilinç kazandırmak.
- İletişim becerisi kazandırmak.
- Akıl, bilgi, teknoloji üretebilmeyi sağlamak.
- Yönetici ve girişimci insan olmayı öğretmek.
- Sosyal becerileri geliştirmek.

Görüldüğü üzere etkin öğrenmenin öğrenciye kazandırdıkları ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim programının öğrenciye kazandırılmasını hedeflediği özellikler arasında benzerlik bulunmaktadır. Bu açıdan etkin

²³ Kudret Eren Yavuz, Eren *Yeniden Yapılanan Sınıflar İçin Aktif Öğrenme Yöntemleri*, s.

²⁴ Kamile Ün Açıkgoz, *Etkili Öğrenme ve Öğretme*, Biliş Yayıncılık, İzmir 2009, s.20.

²⁵ Aydede, M. Nur; Maytar, Fatih, “Aktif Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Fen Bilgisi Dersine Yönelik Tutumları Üzerine Etkisi”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 17, Sayı 3, 2008, s.17–28, s.18

²⁶ Ercan Orhan, *Bir Öğrenme Süreci Olarak Aktif Öğrenme*.

(http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Bilim_Dergisi/sayi54-55/ercan.htm Erişim Tarihi: 10.04.2012.

öğrenme programının amaçlarının gerçekleşmesine katkı sağlayacak yöntemler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte yapılmış araştırma sonuçları göstermektedir ki geleneksel olarak nitelendirilen yöntemlere göre etkin öğrenme yöntem ve teknikleri, öğrenci başarısını arttırmada ve derse olan tutumunu olumlu yönde yükseltmekte²⁷ ve üst düzey bilgileri hayata uyarılama konusunda daha etkili olmaktadır.²⁸ Bu nedenle etkin öğrenme model, yöntem ve teknikleri İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde etkin bir şekilde kullanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abakay, Serpil, *İlköğretim İkinci Kademe Yedinci Sınıf Beden Eğitimi Ve Spor Dersinin Uygulanmasında Aktif Öğrenme İle Klasik Öğrenme Yöntemlerinin Öğrenme Düzeyleri Üzerindeki Etkilerinin Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aralık 2007.
- Açıkgöz, Kamile Ün, *Aktif Öğrenme*, Eğitim Dünyası Yay, İzmir Kasım 2003.
- Akkurt, Neşe Döne *Aktif Öğrenme Tekniklerinin Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Ekoloji ve Çevre Kirliliği Konusunu Öğrenme Başarılarına ve Çevreye Yönelik Tutumlarına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2007.
- Aksu, Hasan Hüseyin, *İlköğretimde Aktif Öğrenme Modeli İle Geometri Öğretiminin Başarıya, Kalıcılığa, Tutuma ve Geometrik Düşünme Düzeyine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2005.
- Asan, Aşkın, *Bilgisayar Destekli Din Öğretimi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1998.

²⁷ Hasan Hüseyin Aksu, *İlköğretimde Aktif Öğrenme Modeli İle Geometri Öğretiminin Başarıya, Kalıcılığa, Tutuma Ve Geometrik Düşünme Düzeyine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2005; Serpil Abakay, *İlköğretim İkinci Kademe Yedinci Sınıf Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Uygulanmasında Aktif Öğrenme İle Klasik Öğrenme Yöntemlerinin Öğrenme Düzeyleri Üzerindeki Etkilerinin Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aralık 2007; Fatma Şen, *İlköğretim 7. Sınıflarda Matematik Dersi "I.Dereceden Bir Bilinmeyenli Denklemler Konusunda" Aktif Öğrenme Temelli Etkinliklerin Öğrenci Başarısına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mayıs 2008; Neşe Döne Akkurt, *Aktif Öğrenme Tekniklerinin Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Ekoloji Ve Çevre Kirliliği Konusunu Öğrenme Başarılarına Ve Çevreye Yönelik Tutumlarına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2007.

²⁸ Hakan Önal ve Ersin Güngördü, "Coğrafya Öğretiminde Aktif Öğrenme Uygulamaları (Hava Kirliliği)" *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 11 Sayı 19, Haziran 2008, s.60-74.

- Aydede Meryem Nur ve MATYAR, Fatih, “Fen Bilgisi Öğretiminde Aktif Öğrenme Yaklaşımının Bilişsel Düzeyde Öğrenci Başarısına Etkisi”, *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, Yıl 6, Sayı 1, s. 115-127, Nisan 2009.
- Aydede, M. Nur; MAYTAR, Fatih, “Aktif Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Fen Bilgisi Dersine Yönelik Tutumları Üzerine Etkisi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 17, Sayı 3, 2008, s.17–28.
- Aydoğan, İsmail, “Sınıfta İstenmeyen Davranışların Yönetimi”, *Kuram ve Uygulamada Sınıf Yönetimi (Ed.Celal Gülşen)*, Ankara, 2010.
- Balay, Refik, Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2004, cilt: 37, sayı: 2, s.61-82.
- Binbaşıoğlu, Cavit, *Öğretim Metodu ve Uygulama*, Kardeş Matbaası, Ankara, 1967.
- Bonwell, Charles C ve Eison, James A., “Active Learning: Creating Excitement in the Classroom”, *ASHE ERIC Higher Education Report*, Volume.20, No.1, Washington 1991.
- Buyrukçu, Ramazan, “Ortaokullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimine Genel Bir Yaklaşım”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, Cilt:2, Sayı:4, Ankara, 1999.
- Büyükalın Filiz, Sevil, “Çoklu Zeka Kuramı”, *Eğitim ve Denetim Dergisi*, S. 1, Ekim-2003 / s.1-20, <http://n.domaindx.com/nursengorsen/OKLU%20ZEKA%20KURAMI.doc>
- Çalık, Temel ve Sezgin, Ferudun, “Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), Kastamonu 2005, s.55-66.
- Çınar, Fatih ve diğerleri, Sevgi Değeri Öğretmen Etkinlik Kitabı (Değerler Eğitimi Serisi-4), Isparta 2012.
- Demirel, Özcan, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, PegemA Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara 2003.
- Ercan, Orhan Bir Öğrenme Süreci Olarak Aktif Öğrenme, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 54-55, Ağustos-Eylül 2004, (http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Bilim_Dergisi/sayi54-55/ercan.htm Erişim Tarihi: 10.04.2012.
- Genç, Salih Zeki ve Eryaman, Yunus, “Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9, Afyon 2007, s. 89-102.
- GÜR, Hülya ve SEYHAN, Gülay “İlköğretim 7.Sınıf Matematik Öğretiminde Aktif Öğrenmenin Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi”, *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, C.8, S.1, Balıkesir 2006, s.17-27.
- Memnun, Dilek S., “Sekizinci Sınıfta Permütasyon ve Olasılık Konularının Aktif Öğrenme ile Öğretiminin Uygulama Düzeyi Öğrenci Başarısına Etkisi”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXI-2, 2008, s.403-426.

- Önal, Hakan ve Güngördü, Ersin “Coğrafya Öğretiminde Aktif Öğrenme Uygulamaları (Hava Kirliliği)” *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 11 Sayı 19, Haziran 2008, s.60-74.
- Özerbaş, Mehmet, Tabak, Hasan, Ahi, Berat “Aktif Öğrenme Ortamının İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersi Akademik Başarısına ve Motivasyonuna Etkisi”, *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, Antalya- 11-13 November, 2010.
- Özkan, Hasan Hüseyin, “Bilgi Toplumu Eğitim Programları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2009/2, Sayı: 10, s. 113-132.
- Saban, Ahmet, *Çoklu Zekâ Teorisi ve Eğitim*, Nobel Yayın Dağıtım, Aralık 2003.
- Sezer, Adem, “İş Birliğine Dayalı Öğrenmenin Coğrafya Dersinde Akademik Başarı Üzerine Etkisi”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 23, Sayı 3, Ankara 2003, s. 227-242.
- Silberman, Mel, *Active Learning: 101 strategies to teach any subject*, Allyn and Bacon 1996.
- Süzen, Selda, *Aktif Öğrenme Teknikleriyle Desteklenmiş Fen Ve Teknoloji Eğitiminin Öğrenme Ürünlerine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2007.
- Şen, Fatma *İlköğretim 7. Sınıflarda Matematik Dersi “I.Dereceden Bir Bilinmeyenli Denklemler Konusunda” Aktif Öğrenme Temelli Etkinliklerin Öğrenci Başarısına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mayıs 2008.
- Yavuz, Kudret Eren, *Yeniden Yapılanan Sınıflar İçin Aktif Öğrenme Yöntemleri*, Ceceli Yayınları, Ankara 2005.
- Yemenici, Hatice, *Etkin Din Eğitiminde Görsel Öğretim Etkinlikleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara 2007.